

govori, kaj nam je storiti, da pomnožimo, kar imamo, in se obvarujemo, saj kolikor je moč, tistih nadlog, s katerimi žugate dragina in lakota. (Dalje sledi.)

Starozgodovinski pomenki.

Kje je stal stari Santicum?

Ko sem prebiral zemljopisni sostavek od krajske dežele v poslednjem letnem sporočilu realne ljubljanske šole, izdanem po gospodu vodju M. Peternelu, se mi nagloma vsili misel: Čes, tukaj bo morebiti se našel še dokaz za stari Santicum, da je stal na Krajskem. Kdor namreč nekoliko zna staro zgodovino naše dežele krajske, tudi vé, da Schönleben in Linhart sta Santicum rimskega časa iskala v Kranji; povedano pa je že tudi bilo, da koroški zgodovinoslovci Santicum vlečejo v bližnjico beljaško. Pa doslej še nihče ni pristavljaj gotovih dokazov zastran svoje misli od starega Santika, razun da je navedal potopis Antoninov, kjer je cesta iz Akvileje v Virunum, pri Gospejsveti poleg Celovca, tako zapisana: Aquileja XXX. m. p. Via belloio XXIV., Larice XXVII., Santico XXX., Viruno. S to versto nekdanjih postaj se sicer uteguje tako lahko za Sočo čez Bovec in Beljak, kakor čez Černiverh, Loko in Kranj priti na kraj nekdanjega Viruna. Vendar tiste, kateri Santikum stavijo proti Beljaku, bi znal kdo vprašati: čemu da bi bila na ravno tisti cesti druga versta postaj pri Antoninu, in druga v Peutingerjevi tabli, ktera šteje kraje ad Silanos, Tasinemetum, Saloca? Sicer je gosp. Terstenjak mesto Santicum razlagal po slovenski koreniki san, Lindwurm; pa sedanji kraj Lind blizo Beljaka se po slovensko zove Lipa, kakor piše gosp. Kozler. Toraj tudi omenjeni dokaz ni veljaven. Kaj tedaj bi se dalo bolj-ših dokazov za lego starega Santika napeljati?

Meni se zdí, da zaznamki starega zemljopisca Ptolemeja zmiraj še nekaj veljajo, kadar on piše: to mesto stoji pod to stopnjo daljave in pod to stopnjo širjave. Gotovo ima to več dokazavne moči v sebi, kakor pa beseda sedanjih pisateljev, kateri pravijo: to mesto je blezo tukaj stalo, uno pa morebiti tamkaj. Res da zemlja nekdanji čas ni bila trigonometriško premerjena, kakor sedanje dni, pa nekakošne mere in stevilike so znali že tudi Rimljani. Ptolemaj tedaj stavi mesto Santikum pod 36° daljave in 45° 30' širjave, Emono pa pod 36° in 45° 20', in Virunum pod 36° 40' in 45° 45'; po takem kraj Santicum ni bil deleč od Ljubljane, pa proti severju ležeč, kar prav za prav kaže na sedanji Kranj. Drug dokaz za tako lego mesta Santika se ponuja v omenjenem letnem sporočilu realne šole, kjer gosp. Peternel popisuje na strani 13. nekdanjo tovarno pot iz Goriškega proti Gorenskemu in dolejnemu Korotanu. On tamkaj piše, da tista pot je kdaj bila nar krajši in boljši čez juliške planine, in je hodila za Sočo do Kanala, potem za Idrico blizo Cirkne, od ondod čez višine na Staro Oslico in doli na Trebijo, dalje pa za Poljanšico do Loke, odtod pa na Kranj, in čez Ljubelj ali čez Kokro na Koroško; in še se sled te stare tovarne poti po gojzdih zna po dva sežnja na široko. Dasiravno gosp. Peternelova beseda bolj velja za poslednji čas, preden so bile sedanje vozne ceste narejene, se mora vendar od druge strani pomniti, da prejšnje tovarne poti so se nar raji tistih krajev držale, po katerih se je že v nar starjih časih hodilo ali tovorilo.

Da pa kraji, po katerih je hodila omenjena tovarna pot, v rimskem času niso bili neznani, pričajo marsiktere v tej meri najdene starine, na primer, pri Cerkni so našli rimske denarje, pri Loki kamen z napisom in zraven še starih denarjev, pri Kranji rimsk napis na kamnu in rimske denarje, verh Ljubelja pri sv. Leonardu ravno tako, v Kokri pa rimskih denarjev. Od tega pričajo Schönleben (Apparat. str. 221), Valvasor (bukve II. str. 258), in naznanila ljubljanskega zgodovinskega društva. Mnogoteri taki spominki so že sicer zgubljeni, drugi so še morebiti semtertje pod zem-

ljo, drugi pa so pozabljeni, ker jih nihče ne oznani. Ako sodimo po unih znanih spominkih, bi bil rimski kraj Bellojum stal pri Kanalu ali Vučah, Larix pri Cerkni, in Santicum pri Kranji. S temi kraji se tudi snida število rimskih milj, ako jih primerjamo s sedanjo daljavo imenovanih krajev. Znano je namreč, da 5 rimskih milj daje 1 sedanjo zemljopisno; tedaj XXX. r. m. ali 6. z. m. kaže blizo Kanala, XXIV r. m. ali 5 z. m. na Cerkno, XXVII r. m. ali 5½ z. m. na Kranj, in spet XXX r. m. ali 6 z. m. unstran Celovca (saj poštna mera pri pismih se med poslednjima krajema tako določuje).

Tako bi utegnili biti kranjskemu mestu čast rešena, da je bilo že nekda rimski postaja. Da je bilo to mesto v srednjem veku nekaj časa sedež kranjskih mejnih knezov (Markgrafen der Chreinamark) terdijo zgodovinarji; vendar je nakako žalostno, da do slej niso stare pisma (Urkunden) znane, ktere bi za to reč bolj očitno pričevanje dajale. Iz poznejega časa, namreč iz 14. in 15. stoletja se sicer mnogo pisem hranuje v zbirkah ljubljanskega muzeja in zgodovinskega društva; morebiti se bodo sčasoma še starji listi našli. Nar starji pismo vem do slej od l. 1226, v katerem je beseda od farne cerkve v Kranji in njenega duhovnika Petra; za čas, v katerem je bila ondi sedanja gotiška cerkev zidana, sem komaj zvedil po posebnem pismu do prijatla (gosp. Miroslava Hudovernika), kterege s tem očitno hvallim; poprejšnje prošnje v „Novicah“ in v „Danici“ mi niso nič pomagale. Zdaj tedaj vem povedati, da je bila gotiška cerkev v Kranji l. 1491 postavljena. Hicinger.

Ženitnine Slovincov na Krasu.

Spisal Franc Bunc.

Tudi mi Kraševci imamo pri ženitovanji svoje šege, ktere so našim sosedom Ipavcom zlo enake. Po mislih naših ljudi je edini čas ženitovanja ob sv. Martinu in o pustu.

Ugodne priloznosti, da si išče in najde ženin nevesto, so naši kraški sejmi, kateri se začnejo na dan sv. Jurja in terpe do zahvalne nedelje. Ob teh sejmi se opravlja služba božja, in bližnja in daljna žlahta obiskuje svoje ljudi, prijatle itd.; shaja se pa posebno tudi mladina in se tukaj soznanja.

Ko sta fant in deklina svoje serčne zadeve med sabo poravnala, poišejo stariši na prošnjo fanta kakega prijatla svoje bližnje žlahte ali kakega družega za to opravilo pripravnega moža, kterege zovejo „snubač“. Snubač se napravi k starišem izbrane neveste in jim pové, zakaj je prišel, in kdo ga je poslal. Je starišem neveste ponudba vseč, se podasta oče in mati neveste, pa še kakošen naj bližnji žlahtnik k novicu (ženinu) „na razgled“. Pri kozarcu vina in spodobni južni odločijo dan „za komplavat“ ali „za glihengo“. Ko dan „glihenge“ napoči, se podajo fant, oče njegov in nar bolji prijatelj bližnje žlahte, kar se navadno enmalo pred nočjo zgodi v hišo neveste. Pri večerji, ktera se s štruklji konča, se pogovarjajo: koliko bo oče fantu premoženja pripisal, koliko bode nevesta dote imela, kakošno balo bo v hišo prinesla, in večkrat tudi „dan lebenge“ ali poroke odločijo.

Malo dni pred poroko gré nevesta po bližnjih soseskah nabirati darov za „balo“. Dan pred poroko pride novic z enim ali dvema tovaršema po nevestino balo z vozom, v kterege sta vola vprežena, ki sta s cveticami ovenčana. Pred obedom cenijo večkrat žensko opravo, ki jo misli zaročnica seboj vzeti, od naj manjega do naj večjega, in ko vse skup v skrinjo zložijo, se usede mati neveste na skrinjo, in je ne dá iz mesta ganiti, dokler novic ne daruje križavca ali naj manj goldinarja. Pri odhodu bale podá novic šibo ali bič nevesti, da vola požene; potem pa vozi „volár“, ki dobí za to ruto in hleb belega kruha. Verh voza sedí pa brat neveste, kateri opleteno kokoš v rokah derži.

Kadar pride dan poroke, se začnejo svatje, mladi in